

פן יקום!  
(חתימת המלכות).

ספר ששה-עשר.

## על משפטים

ובו הקדמה וארבעה שערים.

הקדמה.

איזה מונחים ממונחי הפיקה.

1784. משפטים משמש במונח פסקדין והלכות שופטים. משפטים (א'א).

1785. שופט הוא מי שנתמנה מטעם המלכות להחליט ולהכריע לפי דיני שופט (האכס).  
השרע בדברי ריב ותביעות שבין בני אדם.

1786. פסקדין הוא חתוך דין וישוב סכסוך על ידי השופט. פסקדין (חכס).

פסקדין — שנים: מין ראשון הוא כשהשופט מחייב את החייב-בדין  
בשוא-פסקדין בדברים, כגון: „פסקתי, תן את דבר התביעה“.  
קוראים לזה משפט-מחייב או משפט-קיום-הזכות.

משפט-מחייב  
(קצ'א אלוואס).

מין שני הוא כשהשופט מונע בדברים את התובע מריב, כגון: „אין לך  
כל זכות, תנל מריב“.

משפט-דוחה  
(קצ'א תרכ).

קוראים לזה משפט-דוחה.

1787. נשוא-פסקדין הוא הדבר שמחייב בו השופט את החייב-בדין, נשוא פסקדין  
(מחקום בה).

והרי זה פרעון זכותו של התובע במשפט-מחייב, והסתלקות התובע מריב  
במשפט-דוחה.

חייב בדין  
(מחקום עליה).

1788. חייב-בדין הוא מי שיצא פסקדין לחובתו.

זכאי-בדין  
(מחקום לה).

1789. זכאי-בדין הוא מי שיצא פסקדין לזכותו.

בוררות  
(תחקים).

1790. בוררות היא כששני בעלי-דין ממנים אדם ברצונם לשופט עליהם

לדון להם ולישב את דבר ריבם ותביעתם.

בורר (מחקום).

אדם זה קרוי בורר.

מורשה בעל  
כרחו  
(וכיל מסחר).

1791. מורשה-בעל-כרחו הוא מורשה שנתמנה על ידי השופט במקום

שאין להביא את הנתבע לבית המשפט.

שער ראשון.

## על שופטים

ובו ארבעה פרקים.

פרק ראשון.

## על סגולות השופט.

1792. צריך שיהא השופט אדם מבין דבר לאשורו וישר. נאמן ותקיף בדעתו. סגולות השופט.
1793. צריך שיהא השופט בקי בשאלות הפיקה ובשאלות הדין ומוכשר להכריע על פיהן את התביעות המובאות לפניו.
1794. צריך שיהא השופט בעל הבחנת דעת שלמה. לפיכך, לא הותר לו לאדם להיות שופט, והוא קטן, שוטה, סומא, או חרש שאינו שומע את קולם הרם של בעלי-הדין.

פרק שני.

## על נמוסי השופט.

1795. על השופט להמנע ממעשים ודברים שיש בהם כדי להקל בכבוד בית-המשפט, כגון, מקח וממכר ודבר חונף. הנהגת השופט.
1796. אסור לו לשופט שיקבל מתנות מיד איש מבעלי-הדין. אסור קבלת מתנות.
1797. אסור לו לשופט ללכת למשחה שעשה בעל דין, מבעלי-הדין. הליכה למשחה שעשה בעל דין.
1798. על השופט להמנע בשעת המשפט ממעשים ומסבות שיש בהם כדי לעורר עליו חשד, כגון, קבלת אחד מבעלי-הדין בביתו, הספרת פנים לאחד בשעת בירור הדין, או רמיזה לאחד מן השנים בהנעת יד, בקריצת עינים ובהנעת ראש או לחישת דבר באזני האחד, או לדבר אל האחד בלשון שאינה נשמעת לשני. התרחקות ממעשים העלולים לעורר חשד.
1799. השופט מצוה על משפט צדק בין בעלי-הדין. לפיכך, חייב הוא לנהוג צדק מוחלט ושיוון גמור בין שני בעלי-הדין בישיבתם ובעמידתם בהסברת פניו ודבורו אליהם, אף אם היה האחד נשוא-פנים והשני אחד מהשוק.
- השופט מצוה על משפט צדק.

## פרק שלישי.

## על חובות השופט.

1800. השופט הוא מורשה המלכות לדון ולפסוק. סמכות השופט.
1801. השופט מוגבל בזמן ובמקום ועל ידי הוצאת ענינים ידועים הגבלת סמכותו מכלל סמכותו. מכלל סמכותו.
- כיצד? שופט שנתמנה לשנה אחת אינו רשאי לדון אלא תוך אותה שנה בזמן, בלבד, אבל לא לפניו או לאחריה.
- וכן שופט שנתמנה למחוז ידוע, רשאי לדון בכל מקום שבאותו מחוז ואינו במקום, דן במחוז אחר.
- ושופט שנתמנה לשפוט בבית משפט ידוע, הרי הוא שופט דוקא באותו בית משפט ולא במקום אחר.
- וכן אם יצא דבר מלכות האוסר על השופט, משום טובת הכלל, מלהזקק ע"י אסור, לתביעה בענין ידוע, אין הוא נזקק לאותה תביעה ואינו דן בה.
- או שופט אחד בתי המשפט שהורשה לדון בענינים ידועים ולא הורשה לענינים זולתם, הרי הוא נזקק לענינים שהורשה להם ודן בהם ואינו נזקק לענינים זולתם. בטיב הענינים.
- וכן אם יצא דבר מלכות לנהוג בענין ידוע לפי שטחו של אחד הפוסקים, בשטה, מחמת שדעתו נוחה יותר לבריות ומתאימה לרוח הזמן, אין השופט רשאי לנהוג פוסק (מג'תהר). כדעתו של פוסק אחר שלא כדעת אותו פוסק, עבר, ועשה כן — פסקדינו בטל.
1802. שני שופטים שנתמנו כאחד להזקק לתביעה אחת ולדון בה יחד, אין אחד מהם רשאי להזקק לתביעה ולדון בה יחידי. שני שופטים שנתמנו לדון יחד.
- עבר, ודן יחידי — פסקדינו בטל.
1803. עיר שהיו בה כמה שופטים, ורצה אחד מבעלי הדין לעמוד בדין הולכים אחרי הנתבע. לפני שופט אחד והשני לפני שופט אחר, ונחלקו ביניהם, הרי השופט שבתר בו הנתבע — קודם.
1804. שופט שֶׁעָבַר ממשרתו ונזקק בינתים לאיזו תביעות ודן בהן עד שנודע לו דבר פְּטוּרָיו — דינו דין. פסקי די שניתן לפני ידיעת הפטורים.
- ואילו פסקדין שיצא מתחת ידו לאחר שנודע לו שֶׁעָבַר ממשרתו, אינו שלם.
1805. שופט שהיה רשאי למנות לו סגן ולפטרו, הרי הוא ממנה סגן ומפטרו. לא היה רשאי, אין הוא יכול לעשות כך, ואין הסגן מְעַבֵּר ממשרתו עם העברת השופט ממשרתו או במיתתו. סגן השופט.

לפיכך, שופט אחד המחוזות שמת, יכול סגנו לדון בתביעות שבאותו המחוז עד שיבוא שופט חדש.

1806. יכול השופט עצמו לפסוק דין לפי ראייה שהובאה לפני סגנו, וסגן השופט לפי ראייה שהובאה לפני השופט.

השופט פוסק לפי ראייה שהובאה לפני סגנו, ולהפך.

כיצד? שופט שהובאה לפניו ראייה בתביעה והודיע עליה לסגנו, יכול האחרון לחתוך את הדין לפי מה ששח לו השופט, מבלי שיחזור וישמע אותה הראיה. וסגנו של השופט שהוא רשאי לדון ששמע ראייה באיזה ענין והציע את הדבר לפני השופט, יכול השופט לפסוק־דין לפי הצעת הדברים שקבל מסגנו, מבלי שיחזור וישמע את הראיה.

אבל אם לא היה הסגן מורשה לדון, אלא ממונה לקבלת ראייה ולחקירת דבר בלבד, צריך השופט לקבל את הראיה בעצמו.

1807. שופט אחד המחוזות רשאי להזקק לתביעה בענין קרקע הנמצאת במחוז אחר.

תביעת קרקע שבמחוז אחר.

אבל יש לציין את המצרים, כמבואר בספר התביעות.

1808. הזכאי־בדין, לא יתכן שיהא אחד מאבותיו או מצאצאיו של השופט, אשתו, שותפו בנכסים הגדונים, שכיר־היחיד שלו ואדם שפרנסתו עליו, לפיכך, אין השופט נזקק לתביעותיהם של אלה ואינו פוסק לזכותם.

אין לזון לקרוב.

1809. שופט העיר או אחד מהמתיחסים עליו, שנזכרו בסעיף הקודם, שהיתה לו תביעה על אחד מבני אותה העיר, הרי אם יש שופט אחר באותה העיר, עומדים בדין לפניו, ואם לא היה שופט אחר באותה העיר, עומדים שני הצדדים לדין בפני בורר שימנו עליהם מרצונם או בפני סגנו של השופט, במקום שיש בסמכותו של השופט למנות לו סגן, או בפני שופט של מחוז סמוך אחר. ואם לא רצו הצדדים באחד מהדרכים האלה, מבקשים מאת המלכות למנות להם שופט מיוחד לכך.

שופט שהוא בעל־דברים בדין.

1810. בברור תביעות נוהג השופט לפי הכלל של „כל שקדם — קודם“. אבל אם טיב הדבר מחייב להחיש בירור תביעה מאוחרת, מקדים השופט את בירורה.

סדר מהלך הדין.

1811. רשאי השופט לשאול, בשעת הצורך, שאלת חכם מאחר.

שאלת חכם.

1812. לא יקרב השופט לדון בשעה שדעתו משובשת מחמת דבר העלול לעכור את צלילות דעתו, כגון, יגון, דאגה, רעב ותרדמה.

דעה צלולה.

1813. על השופט לדקדק בבירור הדין, ואילו אין לו לענות את הדין על ידי דחוי.

אסור לענות את הדין.

1814. השופט קובע ספר-זכרונות בבית המשפט ורושם בו בדרך שיש  
 בה משום ערֶבָה ממעשי זיוף ומרמה, את התעודות והשטרות היוצאים מתחת ידו,  
 וישמש באמצעי זהירות לשמור על הספר.  
 וכשהוא מְעַבֵּר ממשרתו ימסור את הספר בעצמו או על ידי מי-שנאמן  
 עליו ליד השופט הבא תחתיו.

## פרק רביעי.

## על סדר מהלך המשפט.

1815. השופט מברר את הדין בפומבי. ואילו לפני שנחתך הדין אסור  
 לו שיגלה כיצד יפסוק את הדין.  
 1816. שני הצדדים שבאו לפני השופט לשם ברור דין נותן השופט לתובע  
 תחילה להציע את תביעתו, ואם נסדרה תביעתו קודם לכן בכתב מצווה השופט  
 לקרוא אותה לפניו, ואחר כך חוקרים את הנתבע ושואלים אותו, לאמר: „התובע  
 טוען עליך כזאת וכזאת, מה בפידך?“  
 1817. הודה הנתבע בתביעה, מחייבו השופט בהודאתו. ואם כפר, דורש  
 השופט מהתובע שיביא ראיה.  
 1818. הוכיח התובע תביעתו בראיה, חותך השופט את הדין על פיה.  
 לא הוכיח, הרי הואיל ונשארה בידו זכות ההשבעה, מטיל השופט, לפי דרישתו  
 של התובע, שבועה על הנתבע.<sup>(1)</sup>  
 1819. גשבע הנתבע, או אם לא דרש התובע שבועה, מונע השופט את  
 התובע מריב עם הנתבע.<sup>(2)</sup>  
 1820. הנתבע סרוב להשבע, פוסק השופט לפי סרובו, ואם לאחר שפסק  
 השופט לפי הסרוב, אמר: „אֶשְׁבַּע“ — שוב אין משגיחים בו.<sup>(2)</sup>  
 1821. מותר לנהוג ולפסוק, אף שלא בראיה נוספת, על פי שטר-קנין  
 ושטר-מעשה-בית-דין שאין בו כל חשש זיוף ומרמה ושיצא מתחת יד אחד השופטים  
 מבית המשפט בהתאם לדין.  
 1822. נתבע שנשאל כדלעיל ולא השיב, לא „הן“, ולא „לאו“, והוסיף  
 לשחוק — רואים את שתיקתו ככפירה.

<sup>(1)</sup> עיין: שמעון נ. ברקליס בנק, לעיל.

במיה נ. ליפשיץ — C. A. 183/33 2 P.L.R. 252

אידי נ. אמרו — C. A. 12/36 9 Rot. 752

<sup>(2)</sup> עיין: אידי נ. אמרו, לעיל.

- וכן אם השיב לאמר: „איני מודה ואיני כופר“ רואים גם תשובתו זאת ככפירה.
- ובשני המשלים דורשים מאת התובע ראייה כדלעיל.
1823. לא הודה ולא כפר הנתבע ובא בתביעה שכנגד שיש בה כדי לדחות את תביעת התובע, נוהגים לפי הדינים המבוארים בספר הראיות.
1824. כל זמן שלא סים אחד הצדדים את דבריו, אין לו לצד השני לפתוח בדברים. פתח – משתקו השופט.
1825. מביאים מתורגמן נתיק ומהימן לתרגם את דברי אחד הצדדים שאינו יודע לשון. מתורגמן.
1826. בדברי ריב שבין קרובים, או במקום שיש לראות שהצדדים נוטים לפשרה, מזהיר השופט את הצדדים ויועץ להם פעם ופעמים להתפשר. פשרה.
- הסכימו – מפשר ביניהם לפי הדינים המבוארים בספר הפשרות. לא הסכימו – מוסיף והולך בברור הדין.
1827. לאחר שגמר השופט את בירור הדין הרי הוא פוסק את הדין ומודיעו לצדדים, ועורך שטר-מעשה-בית-דין הכולל את פסק-הדין ואת הַצָּו ונמוקיו, ומוסרו לזכאי-בדין, ואם יש צורך בדבר, הרי הוא מוסר העתקה גם לחייב בדין. פסק-דין בכתב.
1828. אסור לו לשופט לדחות את פסק-הדין לאחר שנתבררו היסודות והתנאים להוצאת פסק-הדין. דחיה.

שער שני.  
**על פסק הדין**  
 ובו שני פרקים.

פרק ראשון.  
**על תנאי פסק-הדין.**

1829. הצריכו שתקנס תביעה לפסק-הדין.  
 נמצא שפסק-דין בדבר הנוגע לזכויות בני אדם, היוצא מתחת יד השופט,  
 תנאי קודם לו שיתבע אדם דבר זה מאת אחר. ופסק-דין שלא קדמה לו תביעה —  
 אינו שלם.

אין פסק-דין  
 אלא בתביעה  
 תחילה.

1830. צריך שיוצא פסק-הדין במעמד הצדדים, כלומר, לאחר שנתברר  
 הדין בפניהם צריכים הם להמציא בבית המשפט בשעת הכרות פסק-הדין.

פסק-דין  
 במעמד הצדדים.

אבל אם תבע אדם דבר מאת חברו, ונעלם הנתבע לאחר שהודה על התביעה ולפני שיצא פסק-הדין, פוסק השופט את הדין שלא בפניו לפי הודאתו. וכן אם כבר הנתבע בתביעת התובע, והביא התובע ראיה על תביעתו בפניו, ונעלם הנתבע מבית המשפט לפני ההעדרה ולפני הוצאת פסק-הדין, רשאי השופט לגבות עדות שלא בפניו ולהוציא את פסק-הדין.

1831. ראיה שהובאה במעמד מורשהו של הנתבע, יכול השופט לפסוק מנמו המורשה. דין על פיה, אף אם בא הנתבע עצמו לבית המשפט. ומאידך גיסא, אם לאחר שהובאה ראיה בפני הנתבע בא המורשה לבית המשפט, יוכל השופט לפסוק לפי אותה הראיה.

1832. תביעה שכל היורשים ראויים להיות בה בעל-דין, והובאה ראיה בפני אחד היורשים שנעלם לפני הוצאת פסק-הדין, רשאי השופט לפסוק לפי אותה ראיה לחובתם של היורשים האחרים שבאו לפניו, ואין צורך לחזור ולשמוע את הראיה שנית.

## פרק שני.

## על פסק-דין שלא בפני בעל-דין.

1833. לפי דרישת התובע ובקשתו מומינים את הנתבע לבית המשפט, מומינים את סרב לבוא ולא נתן טעם לדבר ולא שלח מורשה, כופים אותו לבוא. הנתבע.

1834. נתבע שסרב לבוא לבית המשפט ולא שלח מורשה הרי אם לא מניי מורשה היה בכדי לכופו לבוא, שולחים אליו, לפי דרישת התובע, אגרת-הזמנה המיוחדת לנתבע שלא בא לבית המשפט. שלש פעמים תוך ימים מיוחדים, ומודיעים לו שאם יסרב להענות להזמנה ימנה לו השופט מורשה ויוקק לתביעת התובע וראיתו. תביעת התובע וראיתו. ואם לאחר כל זאת לא בא הנתבע לבית המשפט, ולא שלח מורשה, קמנה לו השופט מורשה שיעמוד על זכויותיו, ובפני מורשה זה שומע השופט ובוחר את תביעת התובע וראיתו.

מצא אותה קרובה לאמת חותך השופט את הדין לאחר ההוכחה.

1835. מוסרים ליד הנתבע בכתב את פסק-הדין שיצא נגדו שלא בפניו כדלעיל. מסירת פסק-הדין.

1836. מי שיצא נגדו פסק-דין שלא בפניו, הרי אם בא לבית המשפט בתביעה-שכנגד שיש בה כדי לדחות את תביעת התובע, נזקקים לו ומישבים את הדבר כראוי.

לא פתח בתביעה-שכנגד או אם לא היה בזה כדי דחיה, מקיימים את פסק-הדין ומוציאים אותו לפועל.



שער שלישי.

**על עיון בתביעה לאחר פסק־הדין.**

1837. תביעה שיצא עליה פסק דין ושטר־מעשה־בית־דין בהתאם לסדרי הדין הקבועים, כלומר, במקום שכל יסודות פסק־הדין ותנאיו קיימים, אסור לחזור ולהזקק לה. <sup>(1)</sup>
1838. חייב־בדין שטען על פסק־דין שיצא נגדו באיו תביעה שאינו מתאים לסדרי הדין הקבועים וגם ברר את נמוקי אי־ההתאמה ודרש לחזור ולדון בדבר, בודקים את פסק־הדין: נמצא מתאים לסדרי הדין הקבועים — מקיימים אותו, ואם לאו — חוזרים ודנים.
1839. חייב־בדין שלא קבל עליו את הדין ודרש לבקר את שטר־מעשה־בית־הדין הכולל את פסק־הדין, מבקרים: נמצא מתאים לסדרי הדין הקבועים מקיימים אותו; לא נמצא מתאים — מבטלים אותו.
1840. כשם שאפשר לבוא בתביעה־שכנגד לפני פסק־הדין, כך גם לאחריו. לפיכך, מי שנתחייב בדין ובא בתביעה־שכנגד על יסוד דבר שיש בו כדי דחית התביעה, ודרש לעיין בדין מחדש, נזקקים לטענותיו וחוזרים ומעיינים בדין בפני הוכאי־בדין.
- כיצד? מי שתבע והוכיח שֶׁכָּרַשׁ מאביו בית הנמצא עכשיו בחזקת אחר, ולאחר שפסק השופט לזכותו נמצא שטר כשר המעיד על מכירת הבית על ידי אביו של התובע זה מכבר לאבי המוחזק, נזקקים לתביעת המוחזק, ואם הוכיח תביעתו, מבטלים את פסק־הדין הקודם ודוחים את תביעתו של התובע. <sup>(2)</sup>

אין בקורת  
לאחר פסק־  
דין כהלכה.עיון הדין כשאין  
פסק־הדין כהלכה.

בקורת (תמיון).

תביעה שכנגד.

שער רביעי.

### על הבוררות.\*

1841. מותר למנות בוררים בתביעות נכסים שזכויות בני אדם תלויות בהם. מנוי בורר.
1842. אין פסק־דינו של הבורר קיים וכשר אלא לגבי בעלי־הדין שמנוהו סמכות הבורר.
- עליהם בלבד ולדברים שלשמם מנוהו.
1843. מותר להרבות בבוררים, כלומר, מותר למנות בוררים שני אנשים בוררים –  
שנים או יותר.
- ויותר לדבר אחד.
- וכן מותר שיבור לו התובע בורר אחד והנתבע אחד.
1844. היה מנין הבוררים רב, כדלעיל, צריך שיהיו כלם בדעה אחת, כולם בדעה אחת.
- ואין האחד יכול לפסוק לבדו.

<sup>(1)</sup> עיין: אידי נ. אמרו, לעיל.

<sup>(2)</sup> עיין: קנדילו נ. עבדו — L. A. 69/25 3 Rot. 1115  
בודירי נ. בודירי, לעיל.

\* עיין: פקודת הבוררות, דריטון כרך א' פרק ו'.

1845. בוררים שהורשו על ידי הצדדים למנות אתריים תחתיהם, הרי הם מנוי ממלא-מקום לבורר.
- רשאים לכך. לא הורשו — אינם רשאים.
1846. בוררות שהוגבלה בזמן בטלה כתום אותו הזמן. הגבלה בזמן.
- כיצד? בורר שנתמנה על מנת שיחתוך את הדין מיום פלוני ועד סוף החודש, הרי יכול הוא להוציא את פסק־הדין רק בתוך אותו החודש, ולא לאחר כלותו. עבר הזמן והוציא פסק־דין — אין דינו קיים.
1847. עד שלא הוציא הבורר את פסק־דינו, יכול כל אחד משני הצדדים להעביר את הבורר. ברם, מי שעשהו הצדדים בורר עליהם, וקויים המינוי על ידי השופט הממונה מטעם המלכות הרשאי למנות סגן תחתיו, הרי הואיל והעמיד השופט את הבורר תחתיו, הרי הוא בבחינת סגן השופט.
1848. בה במדה שפסק־הדין של השופט הם חובה על כל תושבי תחום מחוזו, באותה מדה גם פסק־דינו של הבורר הרי הוא חובה על אלה שמינוהו בורר עליהם לגבי דברים שלשמם מינוהו.
- לפיכך, לאחר שחתכו הבוררים את הדין בהתאם לסדרי הדין הקבועים, אין אחד הצדדים יכול לסרב לקבל עליו את הדין.
1849. פסק־דינו של הבורר שהובא בפני השופט הממונה מטעם המלכות, הרי אם נמצא מתאים לסדרי הדין הקבועים, מקבלו השופט ומקיימו. לא נמצא כן — מבטלו.
1850. בוררים שנתמנו לדון בהתאם לדינים הקבועים, הרי אם ניתנה להם הרשות מאת הצדדים גם לפשר ביניהם לכשיראו לנכון — פשרתם יפה. כיצד? הרי שבררו הצדדים בוררים ונמסרה הרשאה לידם לישב את דבר הריב גם על ידי פשרה ויישבו על דרך זאת, לפי הדינים הקבועים בספר הפשרות, אין אחד הצדדים יכול לסרב לקבל את הפשרה.
1851. מי שלא נתמנה בורר שישב דבר ריב בין שנים, ולאחר רצו בורר בדיעבד, הצדדים וקבלו עליהם את דינו — דינו קיים.

מאמר המלכות: 26 לחודש שעבאן שנת 1293.

חבר מועצת המדינה	נאמן התשובות	וזיר השכלה העם
סיף אל־דין	סיד חליל	אחמד ג'ודת

סגן יו"ר בית המשפט לבקורת (חמיו)	יו"ר מועצת הבקורת השרעית
סיד אחמד חלמי	ומועצת בחירת השופטים
	סיד אחמד חלוצי

יועץ מספק ההקדשות	קאזי קושפא
עמר חלמי	אחמד האלד

סגן שומרי פסקי הדין  
עבד אל סחאר.